

FINNMÁRKO-
KOMIŠUVDNA

FINNMARKS-
KOMMISJONEN

4. čielggadanguovlu Kárášjohka – Boazodoalu siskkáldas riektedilit

Raportta 7. kapihtal Komišuvnna árvvoštallamat- álgomearkkašumit

01.12.2022

Čujuhus:

Diggevesti – Tinghuset, 9845 Deatnu/Tana
Poastačujuhus/ Postadresse:
P.b. 24, 9846 Deatnu/Tana

Tlf: 78 92 64 40

E-poasta: finnmarkskommisjonen@domstol.no
Interneahtta: www.finnmarkskommisjonen.no

(Originála teaksta lea čállon dárogillii. Čuovvovaš teaksta lea jorgahuvvon dárogielteavsttas.)

7. KOMIŠUVNNA ÁRVVOŠTALLAMAT – ÁLGOMEARKKAŠUMIT

7.1 Obbalaččat gálduid birra

7.1.1 Álggahus. Komišuvnna ovddasfástádus čuvget ášši

Komišuvnna lea Finnmárolága § 32 vuosttaš lađđasa mielde ovddasfástádus čuvget ášši. Dát gusto sihke áššiin maid komišuvdna galgá čielggadit beroškeahhtá ležžet go ovddiduvvon gáibádusat vai eai, ja maddái boazodoalu siskkáldas áššiin. Nu mo lea čielgejuvvon 6.2.3 čuoggás, vrd. 1.2 čuoggá, ii galgga komišuvdna čielggadit dáid mañimuš namuhuvvon áššiid jus ii oktage leat ovddidan ášši, ja galgá dušše čielggadit jus oktage geas lea «*rievttálaš beroštupmi*» oažžut gažaldaga čielggaduvvot lea ovddidan gáibádusa čielggadeapmái, vrd. § 5 láhkaásahusas njukčamánu 16. b. 2007 nr. 277, Finnmárokomišuvnna ja Finnmárkku meahcceduopmostuolu birra.

Nappo lea komišuvnna áššečielggadeapmi boazodoalu siskkáldas riektediliid birra gitta das ahte muhtun geas lea «*rievttálaš beroštupmi*» bivdá čielggadeami, muhto liikká dat ii váikkut komišuvnna áššečuvgema ovddasfástádusa sisdollui. Komišuvnna ii leat dattege ráddjemeahtun ovddasfástádus, muhto Finnmárolága § 32 vuosttaš lađđasis čuovvu ahte áššit galget leat «*doarvái bures čuvgejuvvon*», nu ahte komišuvdna sáhttá konkluderet ášši gažaldagaide. Árvvoštaladettiin geatnegasvuoda viidodaga, komišuvdna lea juohke eaŋkil ášši olis guorahallan mii gáibiduvvo sáhttit háhkat vuodustuvvon áddejumi dáid gažaldagaid hárrái.

Komišuvdna lea maid atnán fuolas ahte bargu háhkat gálduid maid lea váttis gávdnat, ii menddo sakka hehte čielggadanbarggu ovdáneami. Justisdepartemeanta cealká fuomášumiin komišuvnna ja meahcceduopmostuolu § 2 láhkaásahussii ahte komišuvnna čielggadanguovlluid ráddjema olis ferte atnit fuolas ahte «*olles Finnmárkku vuoigatvuodadilli galgá leat čielggaduvvon govtolaš áiggis*». Dát mearkkašupmi gusto čielggadanguovlluid ráddjemii, muhto go váldá vuhtii ahte čielggadanbargu galgá loahpahuvvot govtolaš áiggis, de dat maid ráddje man čiekŋalit komišuvdna berre čielggadit eaŋkiláššiid.

Vuolábealde čuoggáin 7.1.2 ja 7.1.3 čuovvu listu gálduin mat leat geavahuvvon čielggadettiin 8. gitta 37. kapihttala. Čuoggás 7.1.4 giedahallojit iešguđetge dilálašvuodat mat dahket ahte muhtun ráje gálduin sáhttet leat veahá eahpečielgasat. Lassin gálduide mat

namuhuvvojit vuolábealde, leat dat gáldut mat leat konkrehtalaččat čadnon eankil kapihttaliidda almmuhuvvon jotkkolaš juolgenohtain juohke kapihttalevttohusas.

7.1.2 Čálalaš gáldut

Dehálamos čálalaš gáldut mat leat čađat geavahuvvon iešguđetge áššiid čielggadeami olis, leat boazodoalloinspektevrra Kristian Nissena čállosat, main leat dieđut eanáš jagiin gaskkal 1910 ja 1924, ja maiddái konstituerejuvvon sáme fálddi, meahccehálddaš eaddji Tharald Frette čállosat mat gokčet jagi 1932 ja gitta ođđajahká 1933. Eanáš Nissena čállosiin leat mielde Kirsti Strøm Bulla almmuhus, *Reinbyer i Finnmark på begynnelsen av 1900-tallet* (2005) s. 62–169, mas maid leat dieđut Kárášjoga siiddaid guohtongeavaheami birra jagiin 1929 ja 1930 (170–179). Stáhtavuorkkás Romssas komišuvdna lea viežžan Nissena materiálad mat eai leat mielde Strøm Bulla almmuhus jagiid 1910 ja 1916/17 várás, ja Frette čállosiid 1932/33 várás.

Dehálaš gáldu Kárášjoga siiddaid guohtongeavaheamis 1950-logus lea kártenbargu maid Romssa musea sámi-etnográfalaš ossodaga jodiheaddji Ørnulv Vorren dagai jagiin 1953–1957, ja mat leat almmuhuvvon čállosis *Finnmarksamenes nomadisme I og II* (1962).

Go muđui lea sáhka guohtongeavaheamis 1950-logus gitta 1973 rádjai, de bohtet iešguđetge siiddaid boazodoalldiedáhusain ovdan dieđut sin dálveguohtumiid birra. Ovdamearkka dihtii sáhhtá bohtit ovdan ahte siiddas lei dálveorohat dihto guovllus, ovdamearkka dihtii Iškorasas. Dattetge dávjá eai leat diedáhusain dieđut justa gos, makkár báikkis orohat leamaš, muhto mitalit dušše ahte siidda dálveguohtongeavaheapmi lei (dalá) «*orohat 18:s*» (Kárášjoga dálveorohat) dahje «*orohat 17:s*» (Kárášjoga gidđa- ja čakčaorohat). Dát dieđut eai sáhte adnot vuodđun mearridit gos dálveguohtun lei, earret go ahte sáhhtá adnit vuodđun ahte siiddain mat almmuhedje dálveguohtuma «*orohat 18:s*», lei dálveorohat Kárášjoga márkana lulábealde, ja ahte siiddain mat almmuhedje dálveguohtuma «*orohat 17:s*», lei dálveguohtun Kárášjoga márkana davábealde dan dálvvi. Diedáhuskovit ledje maid hábmejuvvon nu ahte doppe ledje gažaldagat das ahte «*gos lea jurdda*» siiddastallat daid iešguđetge jagi áigodagain. Dan dihtii ii leat álo nu ahte siiddastallan dáhpáhuvai justa dan guovllus gos ledje jurddašan siiddastallat.

Muhto badjeolbmot ledje geatnegahtton sáddet diedáhusaid boazodoallohálldahussii ovdal njukčamánu 31. beaivve. Dán vuodul sáhhtá rehkenastit ahte boazodoalldiedáhusaid dálveguohtondieđut gustojit vássán dálvá, ja ahte dieđut geasse- ja čakčaguohtumiid birra fas navdimis ledje dieđut dan birra gos plánejedje siiddastallat geassit ja čakčat.

Siiddat leat maid sádden boazodoalldiedáhusaid maŋŋá 1973. Muhto 1974 rájes diedáhusskoviin eai šat jeara badjeolbmui gos sis lei jurdda siiddastallat iešguđetge jagi áigodagain. Dan dihtii eai leat šat boazodoalldiedáhusain jagi 1974 rájes dieđut dan birra, ja dan sivas dain ii leat šat nu stuorra árvu komišuvnna ulbmiliidda, earret go dan ahte dat sáhttet duođaštít ahte siiddat ledje ain doaimmas ja geat siiddaide gulle.

Dan dihtii lea guohtongeavaheapmi gasku 1970-logu ja badjelaš logi jagi das ovddos guvlui, seammá láhkai go áigodagas gaskkal 1933 ja 1953, unnán čilgejuvvon systemáhtalaččat čálalaš gálđuin. 1980-logu loahpas ráhkadii konsuleantafitnodat A/L Bajos raportta *Analyse og plan for organisering av utnyttelsen av beite- og drifts-arealet i reinbeitedistrikt 17/18, Karasjok høst-/ vinter-/vårbeiter* (1989), mii earret eará čilge siiddaid dálveguohtongeavaheami 1987/88:s. Dasto lea boazodoallohálddahusas raporta maid boazodoalloagronoma Ivar Rushfeldt lea ráhkadan, *Revurdering av høyeste antall rein for reinbeitedistriktene i Øst-Finnmark* (1989), mas earret eará bohtet ovdan dieđut dálveguohtongeavaheami birra 1988/89.s. Dáid maŋimuš namuhuvvon dieđuin dattetge eai leat nu dávjá dieđut dálvesiiddaid dásis, muhto deattuhit iešguđetge boazodoalloorohagaid/geassesiidaid dálveguohtongeavaheami spesifiserekeahhtá gos dálvesiidain lei dálveorohat.

Gálđuin maŋŋá jagi 2000 sáhtta erenomážit namuhit boazodoallohálddahusa Buolbmát ja Kárášjoga odđa orohatrájaid evttohusa gulaskuddandokumeanta jagis 2003. Earret dan ahte čoahkkáigeassit dieđuid siiddaid guohtongeavahemiid birra mat bohtet ovdan Vorrena, A/L Bajosa ja Rushfeldta bargguin, čilge dokumeanta muhtun siiddaid dálveguohtongeavaheami 2003:s.

Go lea sáhka guohtongeavaheamis jagiin ovdal ja maŋŋá go 2007 boazodoalloláhka biddjui fápmui, de addet maid guođohannjuolggadusat mat leat ráhkaduvvon dán áigge Kárášjoga dálveguohtonorohagaide, ja iešguđetge dálvesiiddaid geavahanguovlluid kártamerkemat dieđuid.

Boazodoalloorohaga 17 Kárášjoga nuorttabeali guođohannjuolggadusat, gos leat badjeolbmot mat geasi áigge gullet orohat 13 Lágesduoddarii, orohat 14 Spierttanjárgii dahje orohat 14A Spierttagáisái, mearriduvvojedje dalá Nuorta-Finnmárkku boazodoalu guovllustivrras skábmamánu 27. beaivve 2011, seammá áigge go stivra maid dohkkehii orohat 17 dálvesiiddaid guohtonrájaid. Maŋŋá dán leat guođohannjuolggadusat rievdaduvvon veahá.

Dálá gustovaš guođohannjuolggadusaid lea Finnmárkku fylkkamánni mañimusat dohkkehan golggotmánu 28. beivve 2016.¹

Boazodoallorohaga 16 Kárášjoga oarjjabeali guođohannjuolggadusaid mearridii guovllustivra suoidnemánu 12. beivve 2010. Gustovaš njuolggadusaid lea Finnmárkku fylkkamánni dohkkehan ođđajagimánu 3. beivve 2019. Orohatstivra mearridii orohaga dálvesiiddaid guohtonrájaid miessemánu 10. beivve 2011. Guovllustivra dohkkehii rájaid golggotmánu 27. beivve seammá jagi. Go lea sáhka orohat 16.s, de sáhtta maid namuhit ahte Areála- ja áidelávdegotti loahpparaporttas ja čoahkkingirjiin leat muhtun ráje dieđut daid iešguđetge siiddaid guohtongeavaheami birra. Lávdegoddi nammaduvvui jagis 2006 čielggadan dihtii ja evttohan dihtii orohaga boazodoallobarggu rámmaeavttuid. Dát bargu gárvvistuvvui 2008:s.

Lassin dáid namuhuvvon čálalaš gálduide lea komišuvdna maiddá geavahan máŋga eará čálalaš gáldu. Earret eará lea Kárášjoga boazodoalu resursageavaheapmi ja riekteáddejumit viidát čilgejuvnon Norsk Institutt for kulturminneforskning (NIKU) áššedovdi čielggadeamis Bargoraporttas 10/2013; *Felt 4 Kárášjohka/Karasjok Sakkyndig utredning for Finnmarkskommisjonen*, 5. kapihtalis (s. 115 ja čuovvovaš) ja erenomážit čuoggáin 5.4, 5.5 ja 5.6 (s. 126–153).

Dasto leat máŋga riektemearrádusa almmolaš duopmostuoluin ja eanamolsunrievttis main leat dieđut siiddaid – mat leat ovddidan gáibádusa komišuvdnii – guohtongeavaheami birra, dahje daid siiddaid riekteovdamanniid guohtongeavaheami birra. Komišuvdna lea maid geavahan historjjálaš ja juridihkalaš girjjálašvuoda, ja iešguđetge almmolaš dokumeanttaid maid leat háhkan earret eará Stáhtavuorkkás Romssas ja boazodoallohálldahusa ja Finnmárkoopmodaga vuorkkáin. Geahča jotkkolaš juolgenohtaid ja raportta gáldo- ja girjjálašvuodalisttu.

7.1.3 Njálmmálaš gáldut

Komišuvdna lea maid háhkan ollu dieđuid njálmmálaš gálduin. Earret eará leat boazodoalu siskkáldas gáibádušat gieđahallon rabas gulaskuddančoahkkimiin guovvamánu 13.–17. beivve 2017 ja gulaskuddančoahkkimis borgemánu 23. beivve 2017, gos boazodoallogáibádušat mat bohte komišuvdnii áigodagas gaskkal guovvamánu 2017 čoahkkima ja komišuvnna áigemeari ovddidit gáibádusa borgemánu 8. beivve 2017, vrd.

¹ Komišuvdna lea breava bokte njukčamánu 25. b. 2022 ja epoastta bokte cuoŋománu 20. b. 2022 (jnr. 14/315-237) bivdán oažžut ođasmahhton guođohannjuolggadusaid. Boazodoallohálldahus lea breava bokte suoidnemánu 4. b. 2022 geažuhan ahte sii sáhttet fástidit gažaldahkii «*ovdal 15.09.2022*» (jnr. 14/315-240).

2.2.1 čuoggá, ledje fáddán. Gulaskuddančoahkkimiin iešguđetge gáibáduovddideaddjit čilgejedje iežaset gáibáduaid dárkilabbo ja fástidedje komišuvnna gažaldagaide.

Lassin gulaskuddančoahkkimiidda, mat earret eará leat lágiduvvon kontradikšuvnna vuhtii váldima dihtii, lea komišuvdna jearahallan mánga gáibáduovddideaddji ja árbediehtti. Lea earret eará sáhka jearahallamiin gáibáduovddideddjiiguin ja árbediehttiiguin, geaid gáibáduovddideaddjit leat háliidan ahte komišuvdna galgá jearahallat. Komišuvdna lea maid jearahallan árbediehttiid geaid beroštusovddasteaddjit leat evttohan, ja árbediehttiid geaid birra komišuvdna eará láhkai lea ožžon dieđu ahte sis sáhttet leat áigeovuodilis dieđut.

Čielggadettiin iešguđetge gáibáduaid komišuvdna lea maid dávjá gažadan gáibáduovddideddjiid čielggadan dihtii dilálašvuodaid maid leamaš dehálaš oažžut čielggasin. Sáhtta ovdamearkka dihtii leamaš dehálaš diehtit justa goas dihto guođohanbarta dahje áidi lea ceggejuvvon, ja man guhká dákkár huksehusat leamaš anus. Go leamaš dárbu, de komišuvdna lea maiddái geahččalan oažžut dákkár dieđuid duođastuvvot dakko bokte ahte lea váldán oktavuoda boazodoallohálldahusain dahje Finnmárkkuopmodagain (FeFo) oažžun dihtii dieđuid huksenlobiid dahje láigošiehtadusaid birra. Muhtun oktavuodain leat maiddái NIKU bargoraportta 10/2013 vuodđojearahallanmateriálain dieđut iešguđetge siiddaid guohtongeavaheami birra. Daid oktavuodain go NIKU lea jearahallan árbediehttiid geat gullet siiddaide mat NIKU-jearahallama áigge dahje maŋná leat ovddidan gáibádusa komišuvdnii, de dat lea almmuhuvvon dan olis go komišuvdna lea namuhan dáid dieđuid kapihttaliin gos dat dieđut leat geavahuvvon. Dákkár dieđut leat maid almmuhuvvon dan muddui go dat guoská eará jearahallanmateriálaide mat leat geavahuvvon raporttas.

7.1.4 Eahpesihkkaris dieđut gálduin

Muhtun gálduin maid komišuvdna lea geavahan, leat eahpesihkkaris dieđut. Ovdamearkka dihtii cealká politijameaštter Ole Lie breavas maid sáddii boazodoalloinspektevrii Kristian Nissenii geassemánu 21. beaivve 1921, ahte dalá ásahuvvon Kárásjoga ja Buolbmága «*boazodoallobearrašiid lohku*», masa komišuvdna lea mángii čujuhan, «*ii leat dievaslaš*». ² Dat ahte gáldut sáhttet leat eahpedievaslašča dahje eahpečielgasat, sáhtta dieđusge maid leat dáhpáhuvvan jus gálduin ii boađe ovdan ahte dieđut sáhttet leat eahpesihkkarat.

Muhtun dieđut sáhttet maid leat eahpesihkkarat dahje daid sáhtta dulkot iešguđetge láhkai. Boarrásat gálduin leat dávjjit dárkilat dieđut iešguđetge dálvesiiddaid guohtongeavaheami birra go ođđasat gálduin, mat fas dávjjit čilgejit dálveguohtongeavaheami orohatdásis, eai ge almmut makkár dálveorohagain orohaga dálvesiiddat leat siiddastallan.

² Politimester Ole Lie, *Mandal over fjeldfinfamilier i Karasjok og Polmak* 1920/21 (jnr. 16/1553-19). Vurkejuvvon Riikavuorkkás (RA/S-1247/2/E/Eb/L0049).

Dat ahte čállinvuogit leat rievddadan ja ahte muhtumin leat geavahuvvon sámi namat ja eará háve fas dárú namat, lea dagahan ahte mángii leamaš váttis identifiseret gáibádusovddideddjiid riekteovdamanniid. Dán sivas sáhttet raportta dieđuin leat meattáhusat mat gusket olbmonamaide ja riegádan- ja jápminjagiide, ja maiddáí mánáid ja eará maŋisbohttiide/fulkkiide. Dát dieđut leat vuosttažettiin vižžojuvvon álbmotregistaris ja Erik Schytte Blix sohkaŋirjjiis, *Karasjokslektar*, 2. alm. lasáhusain (1989).

Maiddáí sáhtá dat ahte muhtun olmmoš sáhtá muhtun dokumeanttain leat namuhuvvon ovda- ja sohkanamain, eará dokumeanttain fas ovda-, gaska- ja sohkanamain, ja fas eará dokumeanttain ovdanamain, oaniduvvon gaskanamain ja sohkanamain, dagahit ahte lea eahpesihkkarvuolta das ahte lea go sáhka seammá olbmos vai iešguđetge olbmui.

Sáhtá maid dagahit eahpesihkkarvuoda jus okta siida lea gohčoduvvon iešguđetge láhkai. Muhtun siiddat geat leat ovddidan gáibádusa komišuvdnii, leat geavahan eará nama iežaset siiddas go maid boazodoallohálldahus lea dahkan sin dokumeanttain. Dasto lea dává siiddain iešguđetge dálvesiidanamma ja geassesiidanamma. Muhtumin lea nu ahte geassesiida juohkása moatti dálvesiidan čakčat, ja dalle ii leat álo nu ahte daid iešguđetge dálvesiidain lea sierra namma čálalaš gálđuin. Sáhtá ovdamearkka dihtii leat almmuhuvvon ahte muhtun geassesiida juohkása golmma dálvesiidan geain lea dálveorohat Anárjohleagis, muhto ii soaitte boahit ovdan justa makkár guovlluin Anárjohleagis dat iešguđetge dálvesiidat siiddastallet.

Dasto sáhtá dagahit eahpesihkkarvuoda ahte dán áigge siidanamat dává eai leat dat seammá namat mat geavahuvvojedje siidda riekteovdamanniin dahje daid birra. Muhtumin lea siidanamma čadnon muhtun olbmui gii leamaš siidda njunuš, ja eará oktavuodain fas siidanamma lea čadnon siidda geográfalaš siiddastallanguvlui. Dáid vuosttaš namuhuvvon dilálašvuodain lea dábálaččat vejolaš dadjat guđe siiddat leamaš dálá siiddaid riekteovdamanni siidat. Dát sáhtá leat váddásat jus boarrásat siidanamma lea čadnon geográfalaš guovlluide, eai ge leat dieđut siidda gullelaš olbmuid birra.

Maiddáí dat dilli ahte riehtačállinnorbma ja sámi- ja dárú báikenamaid geavaheapmi lea rievdan áiggi mielde, sáhtá dagahit eahpesihkkarvuoda. Earret eará leamaš mángii veadjemeahtun gávdat ja dárkkistit báikenamaid kárttain, ja muhtumin dat leamaš hui váttis. Dát dilálašvuodát sáhttet leat dagahan ahte muhtun báikenammačujuhusat raporttas eai leat nu dárkilat, ja muhtumin dat sáhttet maid leat váikkuhan konklusuvdnaguovlluid kártamerkemii. Daid dilálašvuodain go komišuvdna lea siteren gálđuid, lea dábálaččat gálđu bokstaveren doalahuvvon jus dat ii spiehkas nu sakka dálá čállinvuogis. Daid oktavuodain go čállinvuohki spiehkasta, lea komišuvdna čállán dálá čállinvuogi nu mo čállo kártadoaimmahaga kárttain

roahkkeruođuid sisa lassin álgovuolgalaš čállinvuohkái dahje dan čállinvuogi sadjái. Jus komišuvdna ii leat nagodan identifiseret báikenama boarrásat gálduin dán áigge kárttain, de čuožžu raportateavsttas ahte báikenamma «ii gávdno kárttain».

Raportta fáktádieduid leat geahččalan guorahallat ja duodaštit nu bures go geavatlaččat vejolaš, ja erenomážit jus lea sáhka dieđuin main lea mearkašupmi komišuvnna konklusuvnnaide. Dattetge ii sáhte dáhkiduvvot ahte meattáhusat mat leat gálduin, eai leat čuvvon mielde raportii, dahje ahte eahpečielga dieđut gálduin sáhttet leat váikkuhan boasttukonklusuvnnaide. Komišuvnna konklusuvnnain dattetge ii leat riektefápmu ja nu ba ii njuolgut riekteváikkuhus oasálaččaide dahje earáide geaidda konklusuvnnat gusket, vrd. 2.2.1 čuoggá. Dan dihtii eai leat rievttálaš mearkašumit jus raporttas ležžet meattáhusat. Dasa lassin han rievttálaš proseassat mat vejolaččat čuvvot maŋŋá komišuvnna raportta dahket vejolažžan divvut dákkár meattáhusaid.

7.2 Obbalaččat komišuvnna rievttálaš árvoštallamiid rámmaid birra

7.2.1 Gaskavuohta dábálaš boazodoalloriektái

Nu mo deattuhuvvon 6.2.1 čuoggás, lea dološáigásaš geavaheami vuodul háhkkojuvvon dábálaš boazodoalloriekti daid Kárášjoga eatnamiidda maid Finnmárkkuopmodat válddii háldosis Statskog SF:s Finnmárkolága fápmuibidjama olis suoidnemánu 1. beaivve 2006. Dábálaš boazodoalloriekti gullá prinsihpalaččat buohkaide geat devdet boazodoallolága § 32, vrd. § 9 eavttuid oamastit mearka ja geain lea riekti oamastit bohccuid sámi boazoguohtonguovlluin nu mo dat lea definerejuvvon boazodoallolága § 4, vrd. 4.2.3 čuoggá. Lassin vuoigatvuhtii guođohit bohccuid guovlluin mat fátmmastuvvojit boazodoallolága § 19, lea boazodoallorievtti hálddašeaddjis earret eará boazodoalu olis vuoigatvuohta njeaidit muoraid, ja guolástit ja bivdit, vrd. boazodoallolága §§ 20–26 ja ovddabealde 4.2.4 čuoggás.

Dan dihtii ii leat Kárášjoga boazodoalu siskkáldas áššiin gažaldat dábalaččat čadnon dasa ahte lea go siiddain dábálaš boazodoalloriekti, muhto lea baicce sáhka mo dán rievtti *siskkáldas juohkáseapmi* lea siiddaid ja badjeolbmuid gaskka geat dán áigge barget bohccuiguin dan oasis sámi boazodoalloguovllus mii lea Kárášjoga gieldda rájaid siskkobealde. Eambbo konkrehtalaččat lea gažaldat ahte lea go muhtun gáibádusovddideaddji iežas čuoččuhuvvon gáibádusguovllus háhkan *erenomášrievtti boazodollui* mii lea viidát go su oassi dábálaš boazodoallorievttis.

Nu mo deattuhuvvon 6.3.6 čuoggás, de ii leat daddjon ahte jus vel lea háhkan dákkár rievtti, de erenomáš rievtti guoddi sáhtta guovllus gos riekti gusto, siiddastallat viidábut go

maid dábálaš boazodoalloriekti suovvá. Muhto erenomáš riekti suddje riekteguoddi boazodoalu eará siiddaid/badjeolbmuid geavaheami vuostá, geain ii leat seammá lágan riekti.

Erenomáš rievtti dárkilat sisdoallu lea sihke geavaheami boađus, ja riekteáddejumiid boađus mat leamaš geavaheami vuodđun, ja dan dihtii sáhtta molsašuddat áššis áššái. Muhtumin háhkkojuvvon erenomáš riekti sáhtta leat veahá dego eksklusiiva lágan geavahanriehti, ja muhtumin fas sáhtta leat *vuosttašrievtti* hápmásaš boazoguohtonriehti ja eará geavahanriehti boazodoalu olis mii gusto eará siiddaid ovddabealde. Dáid maŋimuš namuhuvvon dilálašvuodain sáhtta maid eará badjeolbmuid leat riekti – dábálaš boazodoallorievtti vuodul – geavahit guovllu gosa erenomášrievttit leat ásahuvvon. Dattege ii galgga dat geavaheapmi hehttet erenomáš rievtti riekteguoddi geavaheami, ja jus leat geavahanriiddut, de ferte son guhtes ii leat erenomášriehti, gáidat eret erenomáš rievtti riekteguoddi geavaheamis.

Komišuvdna ii leat gávnahan ahte oktage lea háhkan *eksklusiiva boazodoallorievtti* áššiin maid lea giedahallan čuovvovaš kapihtaliin. De gal lea baicce dábálaččat atnon vuodđun ahte eavttut háhkat *vuosttašrievtti hápmásaš erenomášrievtti* leat devdojuvvon ovdamearkka dihtii dálve- dahje čakčagohtumii goittotge osiin árvoštallon gáibádusguovlluin.

Muhtun áššiid olis komišuvdna lea atnán vuodđun ahte moadde siidda leat geavahan seammá guovllu dan láhkai ja dakkár riekteáddejumiin ahte sis buohkain lea vuosttašriehti dan guvlui. Dáid dilálašvuodain lea daid siiddain masa dát gusto, vuosttašriehti eará siiddaid ektui geat eai leat geavahan, dahje leat hui unnán geavahan guovllu, ja go lea sáhka daid eará siiddaid ektui geain maid lea vuosttašriehti, de fertejit sii geavahit guovllu ovttasbargguin ja vuhtiiváldimiin earáin geain lea seammá riekti.

Dat dilálašvuolta ahte geavahanrievtti riekteguoddit geain leat seammá lágan geavahanrievttit seammá guovllus fertejit vuhtii váldit guđet guimmiid geavaheami, lea Norgga rievtti dábálaš prinsihppa. Prinsihppa bohtá maid ovdan láhkamearrádusain nu mo boazodoallolága § 63:s, ja servituhttalága § 2:s. Dán maŋimuš namuhuvvon mearrádusas bohtá ovdan ahte ii «*[geavahan]vuoigatvuođaguoddi dahjege [eanan]eaiggát galgga atnit iežas ráđdejumi opmodahkii dan láhkai ahte eahpevuoiggalaččat dahje eahpedárbašlaččat headušta dahje lea noadđin nubbái*». Vaikko vel dadjanvuohki deattuha eananeaiggáda ja geavahanrievtti riekteguoddi gaskavuoda, de gusto prinsihppa maidáa guovtti dahje eambo geavahanriekteguddiid gaskavuodaide.

Dilálašvuodain mas okta siida čuočuhuvvon gáibádusguovllu siskkobealde ii deavdde erenomáš vuoigatvuođa háhkama eavttuid, ovdamearkka dihtii danin go siida ii leat geavahan guovllu doarvái guhká, de lea siiddas dattege guohtonvuoigatvuohta guovllus dábálaš

boazodoallorievtti vuodul. Muhto nu mo namuhuvvon bajábealde, de ferte dat siida daid guovlluin gos eará siiddain lea vuosttašriekti, gáidat eret jus leat geavahanvuostálasvuodát. Jus geasge ii leat vuosttašriekti dan guvlui, de ii leat dárbu gáidat eret. Dan dihtii siidda geavaheapmi sáhtta jotkojuvvot dábálaš boazodoallorievtti ja gustovaš boazodoalloorohaga guođohannjuolggadusaid vuodul. Dan dihtii go komišuvnna raporta ii botke vejolaš vuoigatvuođaháhkama áigodaga, de sáhtta vejolaš erenomášrievtti háhkan joatkit maiddá maŋŋá go komišuvnna raporta lea almmuhuvvon, vrd. 6.3.7 čuoggá.

7.2.2 Komišuvnna árvoštallamat leat ráddjejuvvon čuočuhuvvon gáibádusguovlluide

Eaktun dasa ahte komišuvdna galgá čielggadit gáibádusa mii guoská boazodoalu siskkáldas riektediliide, lea – nu mo namuhuvvon earret eará 7.1.1 čuoggás – ahte muhtun geas lea *«rievttálaš beroštupmi»* oažžut gažaldaga čielggaduvvot, lea ovddidan gáibádusa. Dasto gustojit komišuvnna čielggadeapmái dihto olggut rámmat maiddá daid oktavuodain go leat rievttálaš beroštumit.

Komišuvdna ii leat duopmostuollu, ja komišuvnnas lea alddis ovddasfástáduš čuvget ášši. Dás čuovvu ahte komišuvdna ii leat boazodoalo siskkáldas áššiid olis ge čadnon dan oassái siviilaproseassuella disposišuvdnaprinsihpas mii mielddisbukta ahte oasálaččaid dagut leat mearrideaddji dan ektui mo diggi meannuda ášši.

Riidolága § 11-2 vuosttaš lađđasis dát lea muhtun muddui celkojuvvon dakko bokte ahte diggi sáhtta dušše *«mearridit gáibádusaid mat leat čuoččáldahtton áššis»*, ja muhtun muddui dakko bokte ahte dikki mearráduš *«ferte leat oasálačča čuoččuhusaid rámmaid siskkobealde»*. Váikkuhussan dás lea earret eará ahte duopmostuollu mii meannuda ášši mas oasálaš lea ovddidan vuoigatvuođaháhkama gáibádusa dihto guvlui, mearrádušastis ii sáhte dovddastit oasálažžii vuoigatvuodaid olggobealde dan guovllu.

Dáid namuhuvvon njuolggadusaid vuodoštus lea kontradikšuvnna vuhtii váldin, ja bohtet das ahte ášši fáddá lea ráddjejuvvon gáibádussii maid oasálaš lea ovddidan diggái. Lea dát gáibáduš masa vuostebealálaš lea ráhkkanan vuosttildit ja buktit vuosteákkaid. Dan dihtii lea eaktun dasa ahte oasálaš ášševuojeheami olis dikki ovddas galgá beassat rievdadit gáibádušastis dahje čuoččuhusaidis, ahte vuostebealálažžii dieđihuvvo rievdadusa birra vai sus lea vejolašvuohta váldit vuhtii rievdadusa.

Formálalaččat komišuvdna ii leat čadnon dáid namuhuvvon njuolggadusaide, muhto komišuvnna mielas lea dattetge lunddolaš ráddjet ovddiduvvon gáibádusaid čielggadeami geográfalaš guovlluide maid gáibádušovddideaddjit leat gáibidan. Daid dilálašvuodain go gáibádušovddideaddji lea viiddidan gáibádušguovllu maŋŋá go lea ovddidan gáibádusa

komišuvdnii, leat dat eará gáibádusovddideaddjit – geaidda viiddideapmi čuohcá – ožžon vejolašvuođa buktit cealkámuša viiddideapmái. Jus komišuvdna lea áššečielggadeami olis vávján ahte gáibádusovddideaddjis sáhttet leat vuoigatvuođat maiddái olggobealde gáibádusguovllu maid lea čuoččuhan, de lea komišuvdna dušše namuhan dan raporttas. Seammás lea komišuvdna dárkkuhan ahte ii leat čielggadan dahje konkluderen gažaldahkii dan sivas go guovlu lea olggobealde čuoččuhuvvon gáibádusguovllu.

7.2.3 Bealátkeahtesvuohta

Finnmárkolága § 46 vuosttaš lađas cealká ahte duopmostuollolága 6. kapihttala bealátkeahtesvuođanjuolggadusat «*gustojit dan muddui go heivejit Finnmarkokomišuvnna doibmii*». Duopmostuollolága bealátkeahtesvuođanjuolggadusat leat heivehuvvon duopmostuolu proseassaortnegii, muhto komišuvdna ii leat duopmostuollu ja komišuvnna lea proseassaortnet mii spiehkasta mealgat duopmostuoluid proseassaortnegis. Dehálaš erohus lea earret eará ahte duopmostuolut meannudit dušše áššiid mat leat ovddiduvvon namahuvvon áššáskuhtton olbmo dahje áhahusa vuostá, dan botta go oasálašdilálašvuohta boazodoalu siskkáldas áššiin maid komišuvdna gieđahallá, lea eambo eahpečielggas dakko bokte ahte áššit dávjá eai leat ovddiduvvon njuolgut kránnjásiiddaid vuostá. Dát dagaha ahte bohciidit muhtun ráje erenomáš gažaldagat das ahte mo komišuvdna atná duopmostuollolága bealátkeahtesvuođanjuolggadusaid, ja erenomážit guovddáš mearrádusaid §§ 106:s ja 108:s.

Duopmostuollolága § 106:s leat njuolggadusat automáhtalaš bealálašvuođas duopmáriidda oasálaččaid oktavuođaid gežil, earret eará jus lea oasálačča fuolki (§ 106 nr. 1–7), dahje jus lea čanastupmi áššái (§ 106 nr. 8 ja 9), ovdamearkka dihtii dakko bokte ahte duopmár lea meannudan ášši vuolit duopmostuolus. Dilálašvuođain gos duopmára oktavuoha oasálažžii dahje áššái lea menddo láivi § 106 mearrádusaid ektui, muhto go dattege čájehuvvon ahte lea bealálaš, de dat fátmastuvvo § 108:s. Dán páragráfa mielde ferte duopmár geassádit bealálažžan jus «*eará erenomáš dilálašvuođat geahnohuhttet*» duopmára bealátkeahtesvuođa.

Mearrádusaid § 106:s ii leat vejolaš dulkot nu viidát. Dan dihtii lea komišuvdnalahttu daid dilálašvuođain gos sus leamaš doarvái lagaš sogalaš oktavuoha muhtun gáibádusovddideaddjái ahte dat fátmastuvvo § 106:s, cealkán iežas bealálažžan ja geassádan meannudeames ášši. Dát guoská Ole Henrik Maggai árvvoštaldettiin Ingosiid siidda dálveguohtongáibádusa ja siidda čakčaguohtonrivttiid oassin orohat 14A Spierttagáissás, vrd. vuolábealde čuoggáin 21.1 (dálveguohtun) ja 8.1, vrd. 8.8 (čakčaguohtun), ja John Bernhard Henriksen árvvoštaldettiin Skáiddeduottar siidda II dálveguohtongáibádusa, vrd. 31.1 čuoggá.

Joatkkan dása bohciida gažaldat das ahte man guhkás bealálašvuohta ollá go komišuvdna gieđahallá gáibádusaid mat *dušše belohahkii* leat latnjalaša dáid namahuvvon

gáibádusaiguin. Gieđahaladettiin dáid belohahkii latnjalas gáibádusaid ii leat gažaldat bealálašvuodas dan dihtii go lea oktavuoha iešalddis oasálažžii dahje áššái, muhto bealálašvuodas dan dihtii go lea oktavuoha geasa nu gii lea ovddidan belohahkii gilvaleaddji gáibádusa. Dattetge iešguđetge gáibádusovddideaddjit eai leat álo vuostebealit prosessuálalaččat dan dihtii go gáibádusat mat ovddiduvvojit komišuvdnii, nu mo namuhuvvon bajábealde, dávjá eai leat čuočuhuvvon dihto vuostebeallái («áššáskuhttomii»).

Dát dagaha ahte dákkár dilálašvuodain ii leat álo sáhka automáhtalaš bealálašvuodas § 106 mielde, ja goittotge lea nu ahte bealálašvuoha § 106 mielde ráddjejuvvošii gáibádusaid *geográfalaš latnjalas* guvlui. Dakko gokko ii leat *latnjalas* gáibádus, ferte gažaldaga das ahte lea go komišuvdnalahttu – guhte lea bealálaš dan dihtii go sus lea oktavuoha gáibádusovddideaddjái – maiddá bealálaš gieđahallat belohahkii latnjalas gáibádusa siidda kránnjásiiddas, árvvoštallot § 108 vuodul. Gažaldat lea dán oktavuodas ahte lea go dá «*erenomáš dilálašvuoha*» mii «*heajosmahttá luohhtevašvuoda*» komišuvdnamiellahtu eahpebealálašvuhtii meannudettiin dan oasi gáibádusas mii ii leat latnjalaga nuppiin gáibádusain. Dievasčoahkkinmearrádusas 2016:s hápmii Alimusriekti bealálašvuodagažaldaga § 108 mielde gažaldahkan ahte lei go vejolaš bealálašvuoda dagahahtti dilálašvuoha dakkár mii «*addá birrasii áddehahtti ja áššálaš siva eahpidit [duopmára] eahpebealálašvuoda*».³

Vuhtii válddedettiin ahte § 108:s, erohussan § 106:i, addá mealgat stuorát vejolašvuoda árvvoštallat man čavgadit mearrádusa galgá atnit, lea komišuvdna atnán vuodđun ahte komišuvdna ii berre atnit § 108 menddo čavgadit, ja goittotge ii čavgadabbo go dábálaš duopmostuollu. Dán árvvoštallama olis lea earret eará váldon vuhtii ahte komišuvnnas – erohussan Finnmárkku meahceduopmostullui – eai leat várrelahtut, ja ahte lánkaaddi danin vánit sáhttá leat oaivvildan ahte komišuvdna galgá praktiseret § 108 čavgadabbo. Eará momeanttat leat ahte komišuvnna konklusuvnnain eai leat riektefápmu, nu ahte komišuvnna doaibma maiddá boazodoalu siskkáldas áššiid olis, lea eambo čielggadeaddji doaibma go riektečielggadeaddji doaibma, ja ahte komišuvdna ii sáhte sáddet ášši eará ásahusaide dahje oažžut nammaduvvot gaskaboddosaš sadjásašmiellahtuid.

§ 108 konkrehta árvvoštallama olis, go Magga ja Henriksen eaba leat oassálastán, lea komišuvdna atnán vuodđun Magga oktavuoha Ingošiid siidii ja Henriksena oktavuoha Skáiddeduoddara II siidii ii rehkenasto leat «*erenomáš dilálašvuohan*» mii heajosmahttá luohhtevašvuoda sudno eahpebealálašvuoda gieđahaladettiin daid osiid kránnjásiiddaid gáibádusain mat eai leat latnjalaga dán guovtti namuhuvvon siiddaid gáibádusaiguin. Dan dihtii

³ HR-2016-2311-P (dissens 9-6), 22. teakstaoassi (eanetlohku) ja 44-45 (unnitlohku).

lea sudno bealálašvuohta gieđahaladettiin kránnjásiiddaid latnjalas gáibádusaid ráddjejuvvon latnjalasguovlluide, ii ge gusto gáibádusa osiide mat eai leat latnjalaga.

7.3 Raportta árvvoštallanoasi hábmen

7.3.1 Váldokapihttaliid juohkin

Nu mo deattuhuvvon 5.2 čuoggás, komišuvdna lea oasseraporttas meannudan 27 ášši Kárášjoga boazodoalu siskkáldas riektediliid birra. Raporttas iešguđetge gáibádusovddideaddjit leat namahuvvon nu mo sii ieža leat gohčodan iežaset dahje siidda, go leat váldán oktavuoda komišuvnnain, eai ge dainna namain mat bohtet ovdan boazodoallohálldahusa dahje eará eiseválddiid dokumeanttain. Muhtun dilálašvuođain main siidanamma lea čadnon geográfalaš guvlui, sáhttet dan dihtii leat veahá nyánsaerohusat raportta siidanama čállinvuogi ja mo dát namat leat čállon iešguđetge kárttain. Eanáš kapihttalat leat gieđahallon sierra váldokapihttalis, muhto golmma oktavuodas komišuvdna lea meannudan muhtun siiddaid čakča- ja vejolaččat gidđaguhtongáibádusaid ovttá kapihttalis, ja siidda dálveguhtongáibádusa fas nuppi kapihttalis. Dát guoská čuovvovaš kapihttaliidda: Vuolábiid-Spiertta gáibádus mas gidđa- ja čakčaguhtongáibádus lea meannuduvvon 9. kapihttalis ja dálveguhtongáibádus fas 23. kapihttalis, Áibmejávrrí dálvesiidda gáibádus mas čakčaguhtongáibádus lea meannuduvvon 11. kapihttalis ja dálveguhtongáibádus fas 33. Kapihttalis ja Báhkilskáiddi siidda gáibádus, mas čakčaguhtongáibádus lea meannuduvvon 15. kapihttalis ja dálveguhtongáibádus fas 19. kapihttalis.

Dán juohkima duogázin lea ahte dáid namuhuvvon siiddaid jahkeáigodatguhtonguovlluid gaskka lea geográfalaččat oalle guhkki, ja ahte komišuvdna kapihttaliid juohkima olis lea árvvoštallan ahte lea vuohkkasamos meannudit gáibádusaid mat geográfalaččat leat lahkjalaga, muhtun muddui čoahkis raporttas. Earret eará leat gáibádusat mat gullet Kárášjoga nuortalulli guovlluide (dálá Boazodoalloorohat 17) buorre muddui čohkkejuvvon seamma sadjái raporttas, ja gáibádusat mat gullet Kárášjoga oarjelulli guovlluid (dálá orohat 16) fas eará sadjái raporttas. Gáibádusat mat gullet márkana davábeallái leat fas sierra sajis raporttas. Eanáš gáibádusain leat dattege mánga latnjalas gáibádusa, ja muhtun gáibádusat leat ovddiduvvon easkka maŋŋá go raportta rámmat ledje buorre muddui mearriduvvon. Dan dihtii dát čilgejuvvon kapihtaljuohkáseapmi ii leat čuvvojuvvon ollásit, muhto juohkima vuodđojurdda lea leamaš raportta hábmemá bagadeaddji norbman.

Muđui leat maid earát go diet golbma siidda ožžon iežaset riektediliid árvvoštallojuvvot mángga sajis raporttas. Dát lea danin go orohat 13 Lágesduottar ja orohat

14A Spierttagáisá leat ovddidan sierra giđđa- ja čakčagohtongáibádusa buot orohaga siiddaid ovddas, seammás go mánja dáin dálvesiiddain leat ovddidan sierra dálveguhtongáibádusa.

Orohat 13 Lágesduoddara oktavuodas, mas oktasaš giđđa- ja čakčagohtongáibádus lea gieđahallon 10. kapihttalis, dát guoská Máhte Per Ánde siidii, Buollánnjargga siidii, John Per L. Anti dálvesiidii ja Káre Jovn' Aslat siidii, mas dálveguhtongáibádusat leat meannuduvvon čuovvovaš kapihttaliin: 22. kapihtal (Máhte Per Ánde), 24. kapihtal (John Per L. Anti), 25. kapihtal (Káre Jovn' Aslat) ja 28. kapihtal (Buollánnjarga), ja giđđa- ja čakčagohtongáibádusat fas čuoggáin 10.6 (Máhte Per Ánde), 10.7 (Buollánnjarga) ja 10.8 (John Per L. Anti ja Káre Jovn' Áslat).

Orohat 14A Spierttagáissá olis, mas giđđa- ja čakčagohtongáibádus lea gieđahallon 8. kapihttalis, dát guoská Jovnnin Pier Jovvna gánddaid siidii, Ingosiid siidii, Samuel John N. Anti/Petter N. Anti siidii ja Rávnn' Áslat bártneid siidii. Dáid siiddaid dálveguhtongáibádusat leat meannuduvvon čuovvovaš kapihttaliin: 16. kapihtal (Jovnnin Pier Jovvna gánddat), 21. kapihtal (Ingosat), 26. kapihtal (Samuel John N. Anti/Petter N. Anti) ja 27. kapihtal (Rávnn' Áslat bártneid), ja giđđa- ja čakčagohtongáibádusat fas čuovvovaš čuoggáin: 8.8 (Ingosat), 8.9 (Samuel John N. Anti ja Petter N. Anti ja Rávnn' Áslat bártneid) ja 8.10 (Jovnnin Pier Jovvna gánddat).

Ollislašvuoda dihtii sáhtta namuhit ahte dat eará 13 gáibádusa mat leat meannuduvvon raporttas, leat Nils Anders J. Guttorm dálvesiidda gáibádus (12. kapihtal), Rávdol siidda gáibádus (13. kapihtal), Nilut Piera bártneid gáibádus (14. kapihtal), Álet Lemeha manisbohttiid gáibádus (17. kapihtal), Mirkocáza siidda gáibádus (18. kapihtal), Rivkkárokki dálvesiidda gáibádus (20. kapihtal), Cáskin siidda gáibádus (29. kapihtal), Skáiddeduottar I siidda gáibádus (30. kapihtal), Skáiddeduottar II siidda gáibádus (31. kapihtal), Njoammelčearu siidda gáibádus (32. kapihtal), Šalču siidda gáibádus (34. kapihtal), Nuorrojoga ja Ástevári siiddaid gáibádus (35. kapihtal), Eira ja Sara bearrašiid gáibádus (36. kapihtal) ja Čiekkavári-Máđijoga siidda gáibádus (37. kapihtal).

7.3.2 Eaŋkilkapihttaliid hábmen

Čuovvovaš kapihttalat leat hábmejuvvon oktasaš málle mielde. Juohke kapihttala álggus lea bajilčállaga «*Ášši čilgehus*» lea ášši gažaldat čilgejuvvon, ja doppe bohtá maid ovdan maid komišuvdna lea dahkan háhkan dihtii gáldomateriálaid áššái. Sáhtta leat earret eará dat ahte komišuvdna lea váldán oktavuoda gáibádusovddideddjiin, eará gáibádusaid ovddideddjiiguin gain leat latnjalas gáibádusat ja áigeovuodilis eiseválddiiguin, dahje earáiguin.

Dasto čuovvu čuokkis bajilčállagiin «*Ášši duogáza dárkilabbo čilgehus*». Dan kapihttalis leat iešguđetge fáktádieđut earret eará gáibáduovddideaddji guohtonguovlluid birra boazodoalloorohaga guođohannjuolggadusaid ektui gosa gáibáduovddideaddji gullá, ja kapihttalis leat maid dieđut gáibáduovddideaddji siidda siidaosolaččaid ja riekteovdamanniid birra. Go lea sáhka siidaosolaččain, de ii leat komišuvdna fáhten buot ođđasamos listtuid das ahte geat ledje siidaosolaččat daid iešguđetge siiddain dalle go raporta gárvejuvvui. Muhto dát ii váikkut komišuvnna rievttálaš árvvoštallamiidda, mat leat maŋos guvlui áiggis eai ge ovddos guvlui, ja leat vuosttažettiin čadnon iešalddis siidii riektesubjeaktan.

Goalmát válđočuoggá bajilčála lea «*Gáibáduovddideaddji mearkkašumit*» ja doppe lea earret eará visogovva das maid gáibáduovddideaddji lea čuoččuhan iežas čálalaš sáddejumiin, dat mii bođii ovdan su/sin njálmmálaš čilgehusas komišuvnna gulaskuddančoahkkimis. Čuoggás bohtet maid ovdan dieđut mat leat bohtán maŋná gulaskuddančoahkkima, jus dakkár dieđut leat bohtán.

Maŋná gáibáduovddideaddji mearkkašumiid čuovvu čuokkis mas lea bajilčála «*Mearkkašumit gáibáduovddideddjiin geain leat latnjalas gáibáduosat ja earáin*». Lassin vejolaš njálmmálaš ja čálalaš mearkkašumiide gáibádussii mat leat bohtán latnjalas gáibáduosaid ovddideddjiin, leat dán čuoggás fuomášumit ja dieđut earáin geain leat leamašan oainnut gáibádussii, dahje geain muđui leamaš relevánta dieđut gáibádusa árvvoštallama ektui.

Dasto čuovvu válđočuokkis bajilčállagiin «*Historjjálaš (čálalaš) gáldut*» gos lea čielggaduvvon makkár dieđut čálalaš gálduin leat gáibáduovddideaddji ja sin riekteovdamanniid geavaheami birra. Materiálat mat leat namuhuvvon 7.1.2 čuoggás leat dán kapihttala guovddázis. Namuhettiin dáid gálduid komišuvdna lea deattuhan gálduid main leat erenomáš guovddáš dieđut rievttálaš árvvoštallamiid ektui, ii ge leat bidjan nu ollu deattu gálduide main eai leat dákkár dieđut, nu mo ovdamearkka dihtii boazodoalldieđáhusat 1974 rájes. Dán čuoggás lea maid čilgejuvvon relevánta dieđuid birra áigeguovdilis badjeolbmuid gulahallamis eiseválddiiguin omd. guođohanbarttaid huksenlobiid ohcamušaid olis jna., ja dieđuid birra mat bohtet ovdan almmolaš duopmostuoluid ja eanamolsunrievtti mearrádusain. Juohke kapihttala maŋimus válđočuoggá bajilčála lea «*Komišuvnna árvvoštallamat*», ja sisttisdoallá komišuvnna vuoduštuvvon oainnu dan ektui ahte leat go eavttut devdon dasa ahte háhkat ovdarievtti hápmásaš erenomášrievtti dan gáibáduoguvllu siskkobeallai maid siida lea čuoččuhan. Komišuvnna árvvoštallamat loahpahuvvojit konklusuvdna-teakstaosiin gos lea čilgehus sihke teakstahámis ja maiddái kártagovvosa bokte, ahte makkár guovllus komišuvdna oaihvilda dákkár riekteháhkama eavttut leat devdon.

Komišuvdna lea muđui geahččalan hábmet iešguđetge kapihttaliid buorre muddui seammá láhkai, muhto leat muhtun spiehkasteamat. Earret eará sáhttet čujuhusat, juolgenohtageavaheamat ja gáldočilgehusat leat veahá iešguđetge láhkai kapihttalis kapihttali. Leat maid veahá erohusat das ahte man dárkilat konklušuvdnaguovlluid čilgehusat ja kártamerkemat leat. Sivvan dása lea ahte gálduid čilgehusat das ahte makkár guovlluin iešguđetge siiddaid guohtongeavaheapmi leamaš, muhtomin lea oalle dárkil, ja muhtomin fas leat dušše moadde báikenama namuhuvvon. Dát lea dagahan ahte kártamerken ii leat álo nu dárkil. Justiisakomitéa eanetlohku lea dattetge mearkkašumiineaset Finnmárkolága § 33:i cealkán ahte komišuvnna konklušuvnnaat *«berrejit ... leat nu dárkilat ahte meahcceduopmostuollu dahje almmolaš duopmostuolut iežaset giedahallamis sáhttet váldit vuolggasaji raporttas»*.⁴

Jus vel báikečilgehusat ja kártamerkemat leat veahá roavvát, de dat liikká devdet dán eavttu, nu guhká go boahdá ovdan gos konklušuvdnaguovllu guovddášguovlu lea. Daid oktavuodain go konklušuvdnaguovllu teakstačilgehusat ja dasa gullevaš konklušuvdnakárta eai fásttit nubbi nubbái ollásit, de ii leat nu ahte teaksta gusto ovddabeale kártta dahje nuppi láhkai. Teaksta ja kárta dievasmahttiba nubbi nuppi, ja ulbmil kárttain leat ahte dat galget govvet teavstta, ja loahpalaččat hábmet vuolggasaji vejolaš viidásat rievttálaš giedahallamii. Konklušuvdnakárttaid kártamerkemat mat gusket guođohanbarttaide ja eará bistevaš rusttegiidda leat vuosttažettiin ráddjejuvvon oktavuodaide goas dákkár installašuvnnaiguin lea leamaš mearkkašupmi komišuvnna konklušuvnnaide. Dávjá dát lea daid oktavuodain go rusttegiin lea mearkkašupmi dasa ahte oamastusáigi šaddá 20 jagi ii ge 50 jagi, vrd. oamastuslága § 8 vuosttaš lađđasa, oktan § 7 nuppi lađđasiin ja § 2. Dan dihtii kárttaide eai leat merkejuvvon buot daid iešguđetge siiddaid bistevaš rusttegat.

Lea maid veara namuhit ahte komišuvdna lea geahččalan nu bures go vejolaš sárgut konklušuvdnaguovlluid kárttaide dan láhkai ahte konklušuvdnaguovllut eai fátmmas gilvojuvvon eatnamiid. Oktavuodain gos dáinna eat leat lihkestuvvan kártta mihttoláva geažil ja gos gilvojuvvon eatnamat leat guhkkin eret ássanguovlluin, de ii leat nu ahte komišuvdna fátmasta gilvojuvvon guovlluid ja eará guovlluid mat leat konklušuvdnaguovllu siskkobealde, muhto mat eai lohko meahcceguovlun boazodoallolága § 19 mielde.

⁴ Innst. O. nr. 80 (2004-2005) s. 21.